

Reinaert

Van vossen en kippen

Sinds jaar en dag doet het verhaal de ronde dat wij, 'de groenen', op eigen houtje vossen uitzetten in Vlaanderen. Het is al evenzeer een fabeltje als het middeleeuwse dierenepos, maar net zo populair, want het duikt overal op én wordt hardnekkig geloofd. De ware toedracht is dat ons Reintje de laatste tien tot vijftien jaar in geheel West-Europa zijn verspreidingsgebied spontaan heeft uitgebreid en/of dat de vossendichtheid is toegenomen. Het hoeft dan ook niemand te verbazen dat sinds enkele maanden ook in de Assels een vos de weg naar de kippenhokken heeft gevonden. En geen kip is veilig voor de snoodaard, want zelfs die van onze Werkgroep Asselsvoorzitter Roeland moesten er aan geloven! Wat nu? We gingen te rade bij Koen Van Den Berghe, wildbioloog aan het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW), waar momenteel een meerjarig onderzoek naar het voorkomen van de vos in Vlaanderen loopt.

AN FIERS

Erst een beetje vossen-geschiedenis

Sinds het begin van de 19de eeuw - toen de vos nog algemeen was in gans Vlaanderen - heeft het arme dier het hier niet onder de markt gehad. In de eerste helft van de 19de eeuw werd hij, als concurrent van de jagers en doorn in het oog van de plattelandsbevolking, in de westelijke helft van Vlaanderen bijna volledig uitgeroeid. Door ontbossing was het landschap toen ook veel opener geworden, zodat de jacht veel efficiënter kon verlopen dan voorheen. Na Wereldoorlog II kende de vossenpopulatie een kleine heropflakking. Maar in de tweede helft van de 20ste eeuw volgde een tweede uitroeiingcampagne, in een poging om de ver-

spreiding van rabiës of hondsdolheid in te dijken. Daarbovenop eiste ook de ziekte zelf veel slachtoffers onder de vossen. Toen verdelging dan toch geen efficiënte methode bleek, schakelde men in de jaren '80 over op vaccinatie. Deze techniek, waarbij via lokaas het vaccin toegediend werd, was wél succesvol en zo is België sinds 2001 officieel rabiësvrij. Ondertussen heeft de vossenpopulatie zich kunnen herstellen en komt de vos weer in gans Vlaanderen voor.

En dat zal menig pluimveehouder geweten hebben. Kippen die vrij en vrolijk rondscharrelen in de tuin of in een slecht afgesloten ren zijn een hapklare brok voor deze behendige rover. De vos kan in principe het hele jaar door slachtoffers maken onder pluimvee, maar er zijn piekperiodes:

versus Cantecleer

bij aanhoudende vorst of sneeuw en tijdens de opgroeperiode van de vossenjongen (april tot juni). Ook een ontsnapte hond kan zich wel eens uitleven in een kippenhok, maar pluimvee met afgebeten kop wijst toch meestal op de inval van een vos. Wat opvalt is dat niet alle doodgebeten dieren meteen meegenomen worden. De verklaring hiervoor is tweeledig: enerzijds hebben vossen de gewoonte om voorraden aan te leggen, en anderzijds vertonen ze een specifiek gedrag dat 'surplus killing' genoemd wordt. Surplus killing treedt op doordat het instinct van een roofdier extra sterk wordt geprikkeld bij de confrontatie met meerdere paniekerige prooien, die niet kunnen wegvluchten.

Als de kippenboer de passie preekt, vos let op uw tellen!

Wie met een nachtelijk bezoek van Reintje aan zijn kippenhok geconfronteerd wordt, zal in eerste instantie de dader willen aanpakken. Een begrijpelijke reactie, maar misschien niet de beste. Het gevleugelde 'bezint eer ge begint' is eens te meer van toepassing. Als we op het niveau van de vossenpopulatie willen ingrijpen, zijn er twee scenario's mogelijk: ofwel zorg je ervoor dat er lokaal geen vossen meer zijn, ofwel dat er globaal minder vossen zijn.

● **Scenario 1: Lokaal geen vossen**
Vossen zijn territoriale dieren. We mogen ervan uitgaan dat de vos overal in Vlaanderen voorkomt en

dat het Vlaamse grondgebied is ingedeeld in een groot aantal vossenterritoria. Als door verdelging één of meerdere van die territoria vrijkomen, dan worden die al snel weer ingenomen door andere, meestal jonge dieren uit de wijdere omgeving. Jonge vossen leggen met gemak vele (tientallen) kilometers af, op zoek naar een eigen territorium. Met andere woorden, dit komt er op neer dat de vos eigenlijk overal uitgeroeid zou moeten worden, tot zelfs buiten de gewestgrenzen, willen we nieuwkomers vermijden. Een dermate drastische oplossing is niet meer van deze tijd en bovendien nauwelijks haalbaar.

● Scenario 2: Globaal minder vossen

Dit scenario komt eigenlijk neer op 'beheersjacht': op elke locatie het aantal vossen verminderen, zonder alle dieren te doden. Minder vossen betekent dat er minder frequent kippen gedood zullen worden en bijgevolg lijkt het risico voor de pluimveehouders op schade ook minder. Een goede oplossing, op het eerste zicht. Maar het biedt de individuele kippenhouder nog geen waterdichte garantie dat zijn kippen gevrijwaard zullen blijven. Vossen zullen immers altijd de makkelijkste weg blijven kiezen om aan voedsel te geraken en onbeschermde kippen blijven hoe dan ook een makkelijke voedselbron, of er nu één of vijf vossen rondlopen.

Geen van beide scenario's leidt dus tot een happy end voor Cantecleer en zijn kakelende gevolg, hoewel sommige pleitbezorgers misschien wel plezier zouden beleven aan het jagen zélf.

Natuurlijke en onnatuurlijke vijanden

Een ander argument dat dikwijls aangevoerd wordt om beheersjacht op

vossen te rechtvaardigen is dat men wel moet ingrijpen in het vossenbestand omdat de vos zelf geen 'natuurlijke vijanden' (wolven, beren, arenden, ...) meer heeft. Het aantal vossen wordt echter niet gereguleerd door de aan- of afwezigheid van grotere roofdieren. Vossen regelen bij wijze van spreken zelf hun populatiegrootte, door 'sociale regulatie'. Daarbij spelen de onderlinge territorialiteit én het aantal reeds aanwezige dieren een essentiële rol. Er zijn tal van terugkoppelingsmechanismen werkzaam binnen een vossenpopulatie. Zo zal bij verhoogde sterfte door verdelging of ziekte een groter aandeel van de wijfjes aan de voortplanting deelnemen en zullen er bovendien meer jongen kunnen overleven, dan zonder deze extra sterfte. Het wegvallen van een aantal dieren zorgt voor meer mogelijkheden en overlevingskansen voor andere soortgenoten. De een zijn dood is de ander zijn brood, ook bij de vos. Sterfte wordt zo binnen de kortste keren spontaan gecompenseerd, zodat het vossenbestand over de jaren heen min of meer constant blijft. Er is wel een nieuwe, onnatuurlijke vijand op het toneel verschenen: het autoverkeer. Er sterven de laatste jaren ongetwijfeld veel meer vossen door het verkeer dan een natuurlijke vijand ooit zou kunnen doden. Maar zelfs dat oefent geen wezenlijke invloed uit op de vossenstand... Die regelt zichzelf wel! Maar goed, terug naar onze kippen nu.

Als de vos de passie preekt, boer let op uw kippen!

Het voorgaande leert ons dat er in dit oude spreekwoord meer waarheid schuilt dan in onze eigen, verdraaide versie. Het heeft met andere woorden absoluut geen zin de vossen aan te pakken, maar wel om het pluimvee beter te beschermen. Alleen zo kunnen we Coppe en haar zussen bestaanszekerheid bieden!

Vossen zijn behendige dieren, ze springen of klauteren gezwind over een afsluiting van anderhalve meter hoog. Wie de vos (en desgevallend ook de hond van de buren) van zijn pluimvee wil weghouden kan het volgende doen:

- Voorzie een degelijke omheining. Die moet strak gespannen zijn en ongeveer twee meter hoog, onderaan afgewerkt met een betonplaat. Als alternatief kun je de omheining een halve meter ingraven. Bovendien voorzie je de afrastering van een naar buiten overhellend gedeelte, ofwel breng je aan de buitenzijde een elektriciteitsdraad aan.
- Bouw een gesloten ren of volière ofwel met een vast dak, volledig gesloten, ofwel bedekt met tralies of met een net.
- Zorg voor een afsluitbaar nachthok, dat je daadwerkelijk elke avond stevig vergrendelt.

Ziezo, begin alvast maar te knutselen. 'Koten bricoleren' is toch een typisch Vlaamse hobby, of niet soms...

Meer info op de website van het IBW: <http://ibw.inbo.be/>
In *Snep!* jg. 4 (2005), nr. 2 verscheen al een artikel over 'stadsvossen'.

Vrijdag 27 januari om 20.00u (deuren open vanaf 19.00 uur): Gust vertelt!

Geboren en getogen Drongenaar Gust Coppens vertelt Drongense anecdotes, met authentiek diama-
teriaal. Ten voordele van ons aankoopproject. Warm aanbevolen!
Afspraak in het Landgoed De Campagne, Gijzelstraat, Drongen.
Toegang: 5 euro, 4 euro in voorverkoop. Kaarten te verkrijgen in onthaalcentrum De Grutto, bij Marijke Verstraelen (09/226.05.67), bij An Fiers (09/227.01.50) of via e-mail assels@skynet.be.

Zondag 12 februari om 14.00 uur: Geleide wandeling

Wandeling door de Assels met bezoek aan het reservaat: de eerste grutto's?
Afspraak op Drongenplein (gratis).

Elke dinsdag- en donderdagavond van maart: Paddenoverzetactie

Het is weer zover! Vooral bij vochtig weer en redelijk zachte temperaturen hebben we jullie hulp nodig om onze padden en kikkers weer veilig de straat over te helpen.

Er wordt telkens om 19.30 uur gestart aan de Karpel, om in de Asselsstraat, de Ganzrikstraat en de Pontstraat naar aloude traditie padden over te zetten (uiteraard gratis!). Info bij Marijke Verstraelen (09/226.05.67).

Zaterdag 25 maart vanaf 14.00 uur: Zwerfvuilaactie en werkdag voor vrijwilligers

In samenwerking met de lokale scoutverenigingen en IVAGO wordt in gans de Assels zwerfvuil verzameld + beheerwerken in het reservaat: alle hulp welkom! (Ook gratis!)

Afspraak aan de ingang van het reservaat in de Pontstraat. Info bij An Fiers (09/227.01.50) of via assels@skynet.be

Zondag 9 april om 14.00 uur: Paaswandeling

Geleide wandeling door de Assels en het reservaat: lentebloeiers en broedvogels.
Afspraak op Drongenplein (gratis).